

Міністерство освіти і науки України
Західноукраїнський національний університет

*До 60-річчя
Західноукраїнського
національного університету*

ХІ ВСЕУКРАЇНСЬКІ НАУКОВІ ЧИТАННЯ ПАМ'ЯТІ С. І. ЮРІЯ

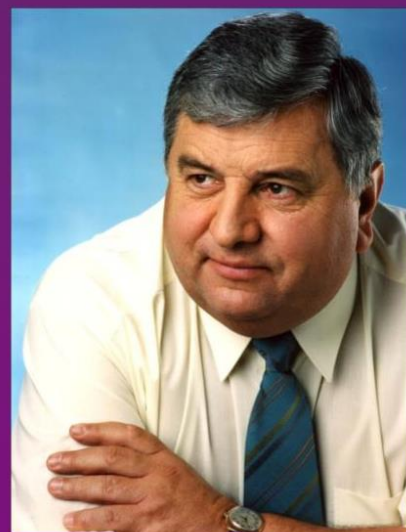

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

12 листопада 2025 року

*Шлях до успіху – це щоденна
наполеглива праця, помножена на
чіткий стратегічний план, орієнтацію
на передовий світовий досвід,
відкритість для співпраці з
вітчизняними та зарубіжними
партнерами.*

Сергій Юрій

Тернопіль
2025

УДК 336

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
XI Всеукраїнські наукові читання пам'яті С. І. Юрія

12 листопада 2025 року

ГОЛОВА РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Андрій Крисоватий – завідувач кафедри фінансів ім. С. І. Юрія ЗУНУ, д. е. н., професор.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Ольга Кириленко – д. е. н., професор, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія ЗУНУ;
Володимир Горин – д. е. н., професор, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія ЗУНУ;
Зоряна Лободіна – д. е. н., професор, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія ЗУНУ;
Вікторія Булавинець – к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Михайло Крупка – д. е. н., професор, заслужений діяч науки і техніки України, завідувач кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту, Львівський національний університет імені Івана Франка;
Марина Слатвінська – д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів Одеського національного економічного університету;
Олена Стацук – д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів, Волинський національний університет ім. Лесі Українки.

*Збірник наукових праць розглянуто та рекомендовано до друку на
засіданні кафедри фінансів ім. С. І. Юрія ЗУНУ
(протокол № 6 від 25 листопада 2025 р.)*

*XI Всеукраїнські наукові читання пам'яті С. І. Юрія: збірник наукових праць
(м. Тернопіль, 12 листопада 2025 року). Тернопіль: ЗУНУ, 2025. 183 с.*

У збірнику наукових праць висвітлено наукові погляди послідовників наукової школи українського педагога і вченого-економіста С. І. Юрія з актуальних питань фінансової теорії та практики. Представлені матеріали заслуговують на увагу науковців, викладачів, студентів і фахівців-практиків.

ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ЗА ВИПУСК:

Володимир Горин – д. е. н., професор, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія ЗУНУ.

За редакцію та достовірність матеріалів, розміщених у збірнику наукових праць, несуть відповідальність автори.

УДК 336
© ЗУНУ, 2025

ЗМІСТ

<i>Алексєнко Людмила, Квасовський Олександр, Стецько Микола</i> ТЕОРЕТИЧНИЙ КОНЦЕПТ ФІНАНСОВОЇ АГЛОМЕРАЦІЇ В УМОВАХ ПРЕВАЛЮВАННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ.....	7
<i>Барищук Назарій</i> ФІНАНСОВИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ СТИМУЛЮВАННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ.....	11
<i>Берест Марина</i> ОБГРУНТУВАННЯ ВИБОРУ АНТИКРИЗОВИХ ЗАХОДІВ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ МЕТОДУ АНАЛІЗУ ІЄРАРХІЙ.....	15
<i>Булавинець Вікторія</i> СВІТОВА ПРАКТИКА ЗЕЛЕНОГО ФІНАНСУВАННЯ.....	20
<i>Буряк Тетяна</i> НЕДОЛІКИ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКУ НА МАЙНО ЯК ДЕТЕРМІНАНТА БЮДЖЕТНИХ ДИСБАЛАНСІВ.....	25
<i>Валігура Тетяна, Валігура Володимир</i> СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ.....	28
<i>Вітко Андрій</i> ПРОГРАМА З ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗРОСТАННЯ.....	32
<i>Герчаківський Святослав, Шевчук Антон, Дуда Юлія</i> ФАБУЛА КОНТРОЛЮ МИТНОЇ ВАРТОСТІ ТОВАРІВ ТА ВЕКТОРИ ЙОГО ТРАНСФОРМАЦІЇ.....	35
<i>Гіць Уляна</i> ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА МАЛОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ.....	39
<i>Горин Володимир, Марач Анатолій</i> ВЕКТОРИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАДАННЯ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ БЕЗПЕКИ ТА БЛАГОУСТРОЮ НА РІВНІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....	42
<i>Гузела Ірина</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	48
<i>Дем'янишин Василь, Дем'янишин Василь</i> АРХІТЕКТОНІКА ТА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСІВ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ.....	51

<i>Десятнюк Оксана, Франчук Петро</i> ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	58
<i>Дзюблюк Олександр</i> ДИСКУСІЙНІ АСПЕКТИ ТЕОРІЇ МОНЕТАРНОГО ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІКУ.....	61
<i>Жадан Олена</i> ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЛЯХ..	67
<i>Жук Остап</i> ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СИСТЕМІ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ.....	70
<i>Задорожний Зеновій-Михайло, Філінець Василь</i> УМОВИ ВИЗНАННЯ НЕОБОРОТНИХ МАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ В ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ.....	75
<i>Іванова Анна</i> ФІСКАЛЬНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	79
<i>Кириленко Ольга, Гринчук Марія</i> ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАОЩАДЖЕНЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ.....	82
<i>Кізима Андрій, Руцький Олександр, Викерик Дмитро, Харченко Денис</i> ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	87
<i>Кізима Тетяна, Косюк Тереза, Хархут Андрій</i> КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ У МИТНІЙ СФЕРІ: АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	90
<i>Коваль Світлана, Ковальчук Михайло</i> ПЕРСПЕКТИВИ ЗРОСТАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	95
<i>Коваль Світлана, Сидорчук Іван</i> ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	98
<i>Костів Максим</i> НАПРЯМИ ПОДОЛАННЯ БЮДЖЕТНОГО ДЕФЦИТУ В УКРАЇНІ.....	101
<i>Крисовата Катерина, Луцик Леся</i> ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ МИТНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ І ДЕКЛАРУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	104
<i>Крисоватий Андрій, Сидор Ірина</i> ФІСКАЛЬНІ ДИСБАЛАНСИ І РИЗИКИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВІДНОВЛЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ.....	107

<i>Крупка Михайло, Котур Андрій</i> ЕКОНОМІЧНА НЕСТАБІЛЬНІСТЬ ЯК КАТАЛІЗАТОР ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКУ.....	112
<i>Круп'як Ірина, Кульба Ніна</i> ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ В УКРАЇНІ.....	117
<i>Лободіна Зоряна, Коваль Оксана, Ткачук Олена</i> НОВІТНІ ЗАРУБІЖНІ ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ.....	121
<i>Онищук Сергій</i> МОНІТОРИНГ ТА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ОСНОВНИХ ЗАГРОЗ ДЛЯ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ВОЄННИЙ ПЕРІОД.....	127
<i>Павлюк Андрій</i> РОЛЬ КОМУНІКАЦІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ І УПРАВЛІННЯ.....	131
<i>Петрушка Олена, Райчиба Андріана</i> БЮДЖЕТНА БЕЗПЕКА ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ВІЙНИ ТА НАПРЯМИ ВІДНОВЛЕННЯ.....	134
<i>Савчук Світлана, Коломийчук Наталія, Стець Андрій</i> РОЛЬ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ У ФОРМУВАННІ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	137
<i>Сидорович Олена</i> РОЛЬ НАУКОВИХ ПРОЕКТІВ В ЗМІЦНЕННІ «НАУКОВОГО ФРОНТУ» УКРАЇНИ.....	141
<i>Сидорчук Анатолій</i> FORMATION OF RESERVE CAPITAL AS A METHOD OF MINIMIZING ENDOGENOUS RISKS IN THE FINANCIAL ACTIVITIES OF HOUSEHOLDS....	144
<i>Сідляр Вікторія</i> ІНСТИТУЦІЙНА СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА ЄС У РЕФОРМУВАННІ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ.....	146
<i>Ткачик Федір, Йосипенко Вікторія</i> ЗАРУБІЖНІ СПЕЦИФІКАЦІЇ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	152
<i>Шашкевич Олександр, Коваль Марія</i> ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ АУДИТУ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ.....	156

<i>Шулюк Богдана, Дем'яник Андрій, Кавецький Володимир</i> ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД.....	159
<i>Юшко Сергій</i> КОНТРОЛЬ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ: МОЖЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО ВЕБ- ПОРТАЛУ OPEN BUDGET.....	164
Одинадцятий Всеукраїнський конкурс студентських наукових есе приурочений пам'яті видатного вченого-економіста С. І. Юрія	
Результати конкурсу (Переможці та номінанти).....	169
<i>Вонс Євген</i> РЕАБІЛІТАЦІЯ ВЕТЕРАНІВ ЯК ПРІОРИТЕТ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ЧАС.....	171
<i>Подольян Максим</i> РОЗДУМИ МАЙБУТНЬОГО ФІНАНСИСТА.....	173
<i>Бнятова Анна</i> ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В ПЕРІОД ВІЙНИ.....	176
<i>Горбатенко Софія</i> ПЕРСПЕКТИВИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ТА БЕЗПЕКОВИХ РИЗИКІВ.....	178
<i>Кравчук Діана</i> ВІД «ФІНАНСІВ ВИЖИВАННЯ» ДО «ФІНАНСІВ РОЗВИТКУ»: НОВЕ БАЧЕННЯ СТАЛОСТІ.....	181

Василь Дем'янишин

д.е.н., професор, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

Василь Дем'янишин

аспірант кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

АРХІТЕКТОНІКА ТА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСІВ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Постановка проблеми. Бюджетні установи надають різноманітні суспільні послуги, якість яких впливає на рівень соціально-економічного розвитку суспільства. Якість надання суспільних послуг залежить від обсягів фінансових ресурсів бюджетних установ, здатності знаходити резерви їхнього зростання, оптимізувати їх розподіл та використання. У зв'язку з цим виникає потреба в науковому дослідженні інституціональних засад процесів формування, розподілу й використання фінансових ресурсів бюджетних установ на різних рівнях управління та у різних сферах діяльності. Такий підхід дасть змогу розробляти довгострокові та середньострокові бюджетні стратегії, спрямовані на прискорення темпів соціально-економічного зростання суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі проблеми архітекtonіки та інституціонального забезпечення руху фінансових ресурсів бюджетних установ активно розглядаються у зарубіжній та вітчизняній літературі. Серед науковців, які акцентують увагу на даних питаннях, можна виділити таких, як: В. Горин, А. Дерлиця, А. Думікян, В. Жук, О. Квасниця, Ю. Коваленко, Н. Косаревич, С. Криниця, П. Юхименко та інші.

Незважаючи на певні наукові здобутки, більшість теоретичних, методологічних і практичних засад саме архітекtonіки та інституціонального забезпечення процесів формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ з урахуванням зростаючих суспільних вимог залишаються не розкритими.

Виклад основного матеріалу. Оскільки бюджетні установи глибоко інтегровані до економічної системи суспільства та фінансової системи країни, питання формування, розподілу і використання їхніх фінансових ресурсів особливо актуалізується. Сьогодні бюджетні установи продукують конкурентоспроможні соціально значимі послуги у сфері освіти, науки, культури, охорони здоров'я, соціального забезпечення, управління та інших сегментах ринку, активно впливають на зростання обсягів ВВП. Їхня діяльність відображається на економічній та соціальній стабільності суспільства. Основним джерелом фінансування таких установ є бюджет держави, значна частина коштів якого спрямовується саме на їхнє утримання.

Для наукового дослідження питань формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ доцільно розкрити перш за все архітектуру цього процесу, яка визначає параметри інституціонального забезпечення всіх взаємопов'язаних між собою розподільчих процесів.

Архітектура процесів формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ є складовою архітектури управління публічними фінансами, зокрема фінансами бюджетних установ. Під такою архітектурою ми розуміємо систему, яка включає доходи і видатки, управління якими забезпечується шляхом встановлених законодавчих й нормативних актів, норм і правил, порядку здійснення контролю за надходженням, розподілом і використанням децентралізованих грошових фондів розпорядників бюджетних коштів усіх рівнів управління.

Таку систему доцільно аналізувати, використовуючи метафізичний підхід у наукових дослідженнях. Ключовими елементами архітектури вважаємо Міністерство фінансів України, Державну казначейську службу України, Державну аудиторську службу України, а також сукупність всіх бюджетів, у яких передбачено фінансування бюджетних установ, розпорядників бюджетних коштів всіх рівнів, їхні грошові фонди.

До ключових компонентів архітектури відносимо: Державний бюджет України в частині видатків на утримання бюджетних установ державного значення; місцеві бюджети – в частині видатків на утримання бюджетних установ місцевого значення; грошові фонди головних розпорядників коштів; грошові фонди розпорядників коштів другого ступеня; грошові фонди розпорядників коштів третього ступеня.

Механізм управління процесом формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ в архітектурі, на нашу думку, включає: владні приписи у вигляді законодавчих та нормативних норм і правил (держава та органи місцевого самоврядування в імперативному порядку встановлюють обов'язкові правила стосовно формування, розподілу і використання фінансових ресурсів); центральні органи управління, до яких відносимо Міністерство фінансів України, Державну казначейську службу України, Державну аудиторську службу України (ключові органи, що прогнозують доходи і видатки державного бюджету, організовують виконання бюджету та здійснюють державний фінансовий контроль за дотриманням бюджетного законодавства); галузеві органи управління, до яких відносимо міністерства, відомства, центральні установи, управління департаментів державних місцевих адміністрацій, управління та департаменти виконавчих комітетів органів місцевого самоврядування (здійснюють зведене кошторисне планування, формують бюджетні запити, розподіляють бюджетні кошти у своїй галузі); управління на рівні бюджетних установ (складають, розглядають і виконують кошториси своїх установ).

Складові архітектури, на нашу думку, виконують такі основні функції: формування фінансових ресурсів; розподіл фінансових ресурсів; використання

фінансових ресурсів; контроль за формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів бюджетних установ.

Архітектоніка процесів формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ передбачає наявність інституційного середовища, в якому ці процеси функціонують. Під інституційним середовищем ми розуміємо сукупність базових політичних, соціальних, юридичних, економічних правил, які визначають допустимі межі поведінки суб'єктів фінансових відносин і створюють базу для формування, розподілу і використання фінансових ресурсів бюджетних установ. Цей термін в економічних дослідженнях дуже часто пов'язується з такими поняттями, як «інституціональна система», «інституціональна основа», «інституціональна структура», «інституціональний механізм», «інституціональне забезпечення» тощо. Вперше ці поняття досліджені в роботах цілого ряду зарубіжних економістів, зокрема О. Вільямсона, Дж. Ослі, Д. Норта, Л. Девіса, Р. Ріхтера та інших.

Інституціональне середовище бюджетних установ включає формальні інституційні норми та практики, неформальні інституційні норми та практики, інституційні звичаї та традиції. Ці інституційні елементи передбачають наявність таких складових як: концепції фінансового забезпечення діяльності бюджетних установ та їхніх фінансів; механізму бюджетного фінансування діяльності бюджетних установ за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів; національної мережі бюджетних установ; всіх освітніх, наукових, медичних, культурних, соціальних, адміністративних послуг; всіх споживачів послуг бюджетних установ; спеціалізовані фінансово-кредитні установи.

Інституціональне забезпечення в архітектоніці процесів формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ, на нашу думку – це певна система правил, формальних, неформальних, норм, інститутів, яка забезпечує формування структури та регулювання поведінки бюджетних установ на стадії розподілу і перерозподілу ВВП суспільства. Цей процес передбачає створення та підтримку організаційної, правової бази (державних органів, органів місцевого самоврядування, розпорядників бюджетних коштів усіх рівнів, законів, нормативних актів, фінансових норм та нормативів, що забезпечує функціонування процесів формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ.

Ключовими елементами інституціонального забезпечення процесів формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ вважаємо такі:

1. Правила: формальні (закони, нормативні акти, норми, нормативи) та неформальні (традиції, передання, етичні норми тощо), що впливають на поведінку розпорядників бюджетних коштів.

2. Інститути: організації та установи, які розробляють, затверджують та підтримують ці правила, зокрема, державні установи, громадські організації тощо.

3. Структура: упорядкування відносин між всіма учасниками управління процесом розподілу і перерозподілу ВВП з метою формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ.

4. Регулювання: механізм для забезпечення дотримання певних правил (правових, адміністративних, економічних, соціально-психологічних), які регулюють процеси формування, розподілу і використання фінансових ресурсів бюджетних установ.

Аналізуючи питання інституціонального середовища й інституціонального забезпечення А. Думіян дав їм таку характеристику як специфічної системи, що включає: «процедури і правила поведінки, регламентовані законом, мораллю, етикою чи господарським звичаєм; імперативні законодавчі та регулюючі норми, що захищають, консолідують та узгоджують інтереси суб'єктів економіки; адміністративні структури та утворення всіх рівнів, які забезпечують задоволення різноманітних потреб; інститути, які поєднують ринкову і корпоративну культуру, національні свідомість і менталітет» [4].

Концепція інституціонального забезпечення процесів формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ передбачає:

1. Визначення суспільством правил і норм поведінки учасників публічних фінансових відносин у процесі розподілу, перерозподілу і споживання ВВП.

2. Формування необхідних для ефективної роботи інституційних утворень (органів державної виконавчої влади, місцевого самоврядування, конкретних бюджетних установ), які мали б легальний статус, оптимальну інфраструктуру, внаслідок чого була б можливість належним чином реалізувати статутні функції цих утворень.

3. Отримання відповідного соціального ефекту та досягнення соціального консенсусу, який полягає у задоволенні членами суспільства якістю отриманих суспільних послуг, згоду з їхньою вартістю.

Ця концепція визначає оптимальне поєднання всіх інструментів, що забезпечують мобілізацію фінансових ресурсів, раціональний розподіл та їхнє ефективне спрямування на виконання установами своїх статутних функцій. Концепція також передбачає виділення трьох рівнів забезпечення: формальні інституційні норми і практики; неформальні інституційні норми і практики; інституційні звичаї і традиції.

Формальні інститути функціонують в умовах чинного законодавства, а також з урахуванням договорів, контрактів й угод. Формальні інституційні норми закріплені у законодавчих і нормативних актах. Ці інститути й правила постійно удосконалюються відповідно до потреб суспільства на кожному конкретному етапі свого розвитку.

Неформальні інститути на рівні держави окреслюються соціальними нормами, які потребує суспільство в тих чи інших умовах. Неформальні правила не фіксуються в законах та нормативних актах, отже не є імперативними. Споживачі суспільних послуг визначають умови дотримання яких найбільш оптимально задовольняють їх інтереси. Такі правила мають бути

узгоджені з усіма учасниками відносин, їх дотримуватися і виконувати добровільно без будь-якого примусу.

Потреби населення в освітніх, культурних, медичних, соціальних, управлінських та інших соціальних послугах, які надають бюджетні установи, формуються відповідно до інституційних звичок і традицій. Концепція інституціонального забезпечення процесів формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ має враховувати відповідність між вартістю наданих послуг та їхньою корисністю, що є основою компромісу.

Трансформація соціально-економічних процесів у суспільстві вимагає діалектичних підходів до змістовного наповнення концепції інституціонального забезпечення процесів формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ. Зміни інституційного середовища, обумовлені потребами суспільства на відповідному етапі свого розвитку потребують корегування всіх інституційних норм і правил. Такі зміни фіксуються в уточненій редакції Бюджетного кодексу України [1], щорічних законах про Державний бюджет України, інших нормативних актах Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, Державної аудиторської служби України, галузевих органів державної виконавчої влади й місцевого самоврядування.

Процес формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ повинен забезпечувати ефективне функціонування цих установ в умовах ринку, забезпечувати якісне надання споживачам суспільних послуг, чим спричинитися до прискорення темпів соціально-економічного розвитку суспільства. Цей процес в Україні пройшов ряд складних етапів, які вдало, на нашу думку, сформулював А. Думікян [4].

Перший етап (1991-1994 рр.) вважається початковим стосовно організації інституціонального забезпечення процесів формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ, який характеризувався розбудовою ланок бюджетної системи незалежної України і супроводжувався хаотичністю та інерцією.

Для другого етапу (1994-1999 рр.) були характерні упорядкування інституційного середовища діяльності бюджетних установ, впровадження казначейської системи виконання бюджету.

На третьому етапі (2000-2008 рр.) був прийнятий Бюджетний кодекс України, реформована система бюджетного обліку та звітності, встановлені нові підходи до складання, розгляду, затвердження і виконання кошторисів бюджетних установ.

На четвертому етапі (2009-2013 рр.) було структуризовано систему бюджетних установ, удосконалено бюджетне регулювання, переглянуто підходи до бюджетного процесу, внаслідок чого було удосконалено інституціональне забезпечення процесів формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ.

П'ятий етап (2014 – до теперішнього часу) пов'язаний з бюджетною децентралізацією, посиленням автономності бюджетних установ, розширенням

прав бюджетних установ у процесі формування і використання їхніх фінансових ресурсів.

Сучасними напрямками удосконалення інституціонального забезпечення процесів формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ вважаємо: посилення принципів самостійності бюджетних установ стосовно організації та управління процесами формування і використання їхніх фінансових ресурсів; покращення гласності, прозорості, відповідальності за результати діяльності бюджетних установ та ефективність формування та використання їхніх фінансових ресурсів; упорядкування наявної структури бюджетних установ з урахуванням критеріїв соціальної, економічної ефективності та раціональності; активізацію соціокультурних та інших неформальних інституційних чинників бюджетних установ.

Висновки. У результаті проведеного дослідження ми прийшли до таких висновків.

1. Під архітектонікою процесів формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ, яка є складовою архітектоніки управління публічними фінансами, зокрема фінансами бюджетних установ ми розуміємо систему, яка включає доходи і видатки, управління якими забезпечується шляхом встановлених законодавчих й нормативних актів, норм і правил, порядку здійснення контролю за надходженням, розподілом і використанням децентралізованих грошових фондів розпорядників бюджетних коштів усіх рівні управління.

2. Архітектоніка процесів формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ передбачає наявність інституційного середовища, в якому ці процеси функціонують. Під інституційним середовищем ми розуміємо сукупність базових політичних, соціальних, юридичних, економічних правил, які визначають допустимі межі поведінки суб'єктів фінансових відносин і створюють базу для формування, розподілу і використання фінансових ресурсів бюджетних установ. Цей термін в економічних дослідженнях дуже часто пов'язується з такими поняттями, як «інституціональна система», «інституціональна основа», «інституціональна структура», «інституціональний механізм», «інституціональне забезпечення» тощо.

3. Інституціональним забезпеченням в архітектоніці процесів формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ вважаємо систему правил, формальних, неформальних, норм, інститутів, яка забезпечує формування структури та регулювання поведінки бюджетних установ на стадії розподілу і перерозподілу ВВП суспільства. Цей процес передбачає створення та підтримку організаційної, правової бази (державних органів, органів місцевого самоврядування, розпорядників бюджетних коштів усіх рівнів, законів, нормативних актів, фінансових норм та нормативів, що забезпечує функціонування процесів формування і використання фінансових ресурсів бюджетних установ.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Горин В. П., Квасниця О. В. Перспективи нарощування фінансових ресурсів закладів охорони здоров'я в умовах війни та поствоєнного відновлення України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 14. С. 27-33. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/48269>.
3. Дерлиця А. Суспільне виробництво та інституційний механізм функціонування бюджетних установ. *Економічний дискурс*. 2020. Вип. 4. С. 43-54. DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2020-4-5>.
4. Думікян А. К. Інституційна трансформація моделі фінансового забезпечення поточної діяльності бюджетних установ. *Економіка та держава*. 2018. № 2. С. 119-123. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=3994&i=24>.
5. Жук В. М. Інституціональне забезпечення розвитку бухгалтерського обліку в Україні. *Фінанси України*. 2010. № 11. С. 101-110. URL: <https://magazine.faaf.org.ua/institucionalne-zabezpechennya-rozvitku-buhgalterskogo-obliku-v-ukraini.html>.
6. Коваленко Ю., Криниця С. Інституційне забезпечення цифрової трансформації фінансової системи України. *Соціальний розвиток: економіко-правові проблеми*. 2025. № 9. С. 1-16. DOI: <https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.9.02>.
7. Косаревич Н. Б. Інституційні засади управління фінансами територіальних громад: тенденції, загрози та імперативи державної політики. *Державне будівництво*. 2025. № 1 (37). С. 372–384. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2025-1-27>.
8. Юхименко П. І. Інституціональне середовище та його вплив на формування та використання бюджетних ресурсів держави. Навчально-практичне видання. *Банківська справа*. 2020. № 2 (152). С. 22-41. URL: <http://rep.btsau.edu.ua/handle/BNAU/12855>.